

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Биляна Божинова Годорова,

Катедра по български език, Филологически факултет, Югозападен университет „Неофит Рилски“ по материалите, представени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност **„професор“** на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ по област на висше образование: Хуманитарни науки, професионално направление: 2.1.Филология (Български език – Лексикология) в конкурса за професор, обявен в Държавен вестник (бр. 24 /17.03.2023 г.) за нуждите на Катедрата по български език при Факултета по славянски филологии с единствен кандидат **доц. д-р Надежда Иванова Михайлова-Сталянова** от Софийския университет "Св. Климент Охридски"

Съответствие на процедурата на законовите изисквания

Документацията е в изправност и отговаря на изискванията на Закона за научните степени и звания и на Правилника за условията и реда за придобиване на научните степени и за заемане на академичните длъжности в СУ.

Предоставени са ми всички необходими документи и материали за целите на конкурса и те съответстват на изискванията на ЗРАСРБ и на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Представеният от кандидатката Надежда Сталянова набор от материали включва всички необходими документи по процедурата. В предоставените ми научни трудове не съм открила данни за наличие на плагиатство.

Биографични данни

Единственият кандидат в конкурса на професор Надежда Иванова Михайлова-Сталянова е завършила 35 Руска езикова гимназия, а в СУ „Св. Климент Охридски“ е завършила полска филология. Втората ѝ специалност е английска филология. В момента е доцент в Катедрата по български език на Факултета по славянски филологии при СУ „Св. Климент Охридски“. Тя започва работа тази катедра като асистент през 2002 г. Доктор по филология е от 2002 г., а доцент – от 2014 г.

Оценка на професионалния опит на кандидатката

Според автобиографичната справка на доц. Сталянова тя е водила многобройни и разнообразни лекционни курсове във Факултета по славянски филологии – по лексикология на българския език, по фонетика и лексикология на българския език, по публична реч, по комуникация и манипулация за българска филология и славянски филологии, по политическа и журналистическа реч в магистърската програма „Лингвистика“, по преподаване на български език като чужд – възможности и предизвикателства в магистърската програма „Трансгранична българистика“, както и семинарни занятия по лексикология на българския език и по фонетика на българския език за българска филология и славянски филологии на ФСлФ. Освен това тя е основател и директор на Центъра за анализ на политическата и журналистическата реч.

Надежда Сталянова е специализирала по програма СЕЕРУС в Полша през 2005 г. и по програма SUMMIT в Масариковия университет, Бърно, Чехия през 2023 г., била е многократно гост-лектор по програма Еразъм в Полша, Чехия и Унгария. Кандидатката е участвала в множество конференции и семинари в България и в чужбина, има и немалко медийни участия, в които дискутира проблеми, свързани с актуални проблеми на българския език.

Представила е информация за участие в петнадесет проекта, като на 11 от тях е ръководител. Надежда Михайлова-Сталянова е най-напред член на редакционната колегия, а впоследствие и главен редактор на сп. „Българска реч“ и е съставител на четири сборника с научна тематика. Представила е данни, че е научен редактор на две монографии и научен ръководител на една успешно защитена докторска дисертация и на седем успешно защитени дипломни работи. Освен посоченото в справката, мога да потвърдя, че тя е била рецензент на текстове, публикувани в различни научни издания.

Оценка на научната продукция на кандидатката

От направената справка е видно, че Надежда Сталянова изпълнява минималните национални изисквания по чл. 26 от ЗРАСРБ за научна област 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология. Бих искала да направя една корекция в предоставената документация – едно от цитиранията, което е в списанието East European Journal of Psycholinguistics и е от 2020 г., е представено като цитиране в списание в неререферирано списание с научно рецензиране. Това списание обаче е индексирано в Скопус от 2019 г., така че то носи на авторката повече точки от посочените.

Кандидатката е автор на пет монографии, от които три в съавторство. В конкурса участва с две от тях – „Речта в съвременното българско общество“ и “The Power of the Public Speech“ (втората е в съавторство с Елена Крейчова). Ще обърна внимание най-напред на първата от тях, тъй като тя е основният труд, с който авторката участва в конкурса. Специфична черта на монографиите на Надежда Сталянова е, че те не са фокусирани само върху едно конкретно проучване, а имат по-широк обект на изследване, могат да се опишат като калейдоскоп, в обсега на който попадат различни актуални проблеми на съвременната българска реч. Първата част от монографията (стр. 7 – 42) представя един постоянен за изследователския интерес на авторката проблем – а именно езиковата агресия, и по-специално измеренията на езиковата агресия сред учениците. Тази глава е плод на мащабно проучване, което само отчасти е представено тук, както авторката указва на стр. 11. Материалът, който е събран, е представителен за изследваната социална група и аз много се надявам, че той ще бъде подробно и детайлно проучван и в бъдеще, защото темата е много важна не само за езиковедите, а за хуманитаристите от различни области. На базата на проучване на анкети с ученици от различни училища, Сталянова прави заключението, че „съвременният български ученик е принуден да живее и оцелява в крайно недобронамерена среда, в която е изложен на агресия отвсякъде“ и съответно „...ученикът реагира агресивно в тази враждебна обстановка“ (стр. 42). Наблюденията на авторката показват, че словесната агресия е част от ежедневието на съвременните ученици, като те се срещат с нея най-вече в интернет, но също така и на улицата, в училището, в транспортните средства и пр. Въпреки че в голямата си част гимназистите признават, че използват агресивна лексика, те демонстрират завидна устойчивост спрямо обидите и агресивните послания, като 40% от анкетиранияте заявяват, че чуждото вербално поведение не е в състояние да ги засегне и нарани. Най-чувствителни анкетиранияте млади хора са към обиди, свързани с интелектуалните способности, външния вид, поведението, в много по-малка степен реагират на езикови употреби, свързани със сексуалната ориентация или с етническа / расова дискриминация.

Останалите текстове в книгата представят различни наблюдения върху езика на политическата коректност, политическата реч, фразеологизмите, техния превод и специфики, отношението между политически коректния език и вече установените в речта езикови конструкции, които представят езиковата картина на света на българите. Някои от тях са публикувани и като статии в различни издания. Монографията

завършва със заключение, което представя връзката между различните глави и мотивацията на авторката да се занимава с актуалните проблеми на българската реч.

На не по-малко актуални проблеми на речта е посветена и другата монография, която е в съавторство и е написана на английски език. В нея също се засягат проблеми, свързани с политическата коректност, агресията, така наречения „език на омразата“ и тяхната репрезентация в онлайн пространството и в публичната реч. Не мога да не обърна внимание на това, че в нея се обсъждат въпроси, към които и аз имам специален интерес, а именно езикът в интернет пространството, модерацията на интернет текстовете, правилата, които се следват от различните сайтове и форуми, разликата между свобода на словото и свобода на изразяването, разликата между речевата агресия и речта на омразата и пр. И в тази монография смислово може да се отделят две части – една, която засяга по-скоро теоретични и фундаментални въпроси, свързани с публичната реч, и втора, която представя отделни казуси, които Надежда Сталянова е представяла на научни форуми и е публикувала под някаква форма и които са предизвиквали неизменно голям интерес от страна на научната общност. Препоръката ми е малко по-ясно да се представи приносът на всяка от съавторките към създаването на тази обща монография. Разбира се, тази препоръка няма отношение към качествата на самата книга и нейната научна стойност.

Надежда Сталянова предоставя списък, според който след 2014 г., годината на заемане на академичната длъжност „доцент“, има 29 публикувани статии, а всичките научни статии, които са описани в документацията, са 78. Текстовете засягат основно няколко области, които влизат в обсега на обявения конкурс: фразеология, публична реч, нови думи и значения, преподаване на българския език като чужд, но има и такива, които са свързани със съвременната публикационната среда, със специфични лингвистични въпроси и пр.

Важна и ценна част от работата на Надежда Сталянова са учебните помагала и речниците. Кандидатката представя списък със седем университетски помагала, издадени в съавторство между 2018 и 2022 г., и три речника за студенти слависти. В тази посока Сталянова и нейните съавтори са извършили огромна работа, която е с голямо приложно значение за славистиката, защото е фокусирана върху изучаването на български език на по-високите езикови равнища, където по-рядко се създават учебни материали.

Надежда Сталянова участва в конкурса с двете споменати монографии, за които има над 10 публикувани отзива в различни българистични и славистични издания в

България и чужбина, 9 статии, реферирани и индексирани в световните бази данни (Web of Science и Scopus), вече споменатите три речника и седем университетски помагала и 16 статии или доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томовете.

Деветте статии, реферирани в световните бази данни, са публикувани в различни български списания – *Чуждоезиково обучение*, *Български език и литература*, *Езиков свят*, *Балканистичен форум*, като част от тях са на английски език, което дава възможност те да достигнат по-лесно до световния научен поток. Текстовете засягат различна проблематика – фразеологията, политическата коректност, проблемите пред съвременната научна периодика, преподаването на български език на славяни и пр. Много интересни, поне за мене, са текстовете 2.4 и 2.7, защото са свързани с въпроси, които излизат от обичайната тематика на статиите на Сталянова. В текст 2.4 се засяга въпросът за статута на сърбохърватския език. Статията е написана в съавторство с Елена Крейчова и Павел Крейчи и представя хронологията на трансформацията на бившия сърбо-хърватски език в отделна сръбска, хърватска, черногорска и босненска езикова норма. Този текст е още едно доказателство, че езиковите въпроси са неизменно свързани с обществените промени и с политиката, водена от държавите, на чиято територия се говорят съответните езици и разкрива част от механизмите, чрез които понятията „норма“, „език“, „диалект“ се размиват и тълкуват в зависимост от ситуацията. Текст 2.6., съавторски на Н. Сталянова и Ел. Крейчова, представя интересна информация за живота и дейността на Иван Милев, общественик и мемоарист.

Шестнадесетте статии, публикувани в неиндексирани издания (списания или сборници), са намерили място в различни сборници и списания от България, Унгария и Чехия. Седем от тях са в съавторство, останалите са самостоятелни изследвания на кандидатката.

Както бе споменато, тематично статиите представят вече посочените и характерни и за монографиите тематични области като фразеологията (текстове № 2.3, 3.2, 3.10), публичната реч (2.5, 2.8, 2.9, 3.1, 3.8, 3.11, 3.12), лексикологията и неологията (3.6, 3.9, 3.14), преподаването на българския език като чужд (2.2, 3.13, 3.15, 3.3, 3.3) и отделни други публикации, върху част от които вече се спрях по-обстойно. Всички те показват устойчивия интерес на Надежда Сталянова към синхронната лингвистика и особено към актуалните процеси, които засягат основно лексикалното езиково равнище. Онова, което е отличителна особеност на стила на Сталянова, е увлекателният

начин на изграждане на изложението (устно или писмено) и високата приложна стойност на текстовете.

Бих искала също така да обърна внимание и на различните учебни помагала по български език като чужд за напреднали, които дават възможност да се подпомогне обучението както на чуждестранни студенти у нас, така и на студенти, които изучават български език в чуждестранни университети. И „Практикум по лексикология (български език като чужд за напреднали)“, и „Практикум по български език като чужд за напреднали (устойчиви словосъчетания и изрази)“, и „Упражнения по лексика (български език като чужд за напреднали)“ дават възможност на студентите да се запознаят с лексикалното и фразеологичното богатство на българския език, да се ориентират в системните отношения на езика – да разпознават синонимите и техните специфични значения, да обърнат внимание на риска от употреба на пароними, да научават значението на фразеологизмите и пр.

Речниците, представени в конкурса, са резултат от взаимодействието на малки авторски колективи – в съавторство с Елена Крейчова са създадени двете части на „Речник на лингвистичните термини за студенти слависти“, а екипът Елена Крейчова, Олга Сорока и Надежда Сталянова е автор на „Кратък тематичен речник на българския, чешкия, полския и украинския език“. Последният речник е особено ценен за колегите, които ползват повече от един славянски език и дава възможност тематично да се съпоставят славянски езици от различни групи – южнославянската, западнославянската и източнославянската.

Заклучение:

От изложеното дотук става ясно, че доц. Надежда Михайлова-Сталянова е авторитетен учен, който работи активно за утвърждаване на българистиката и славистиката в България и чужбина. Освен всичко друго, тя е сърцат колега, който винаги добронамерено и с внимание се отнася към младите колеги, прохождащи в науката. Струва ми се, че това е изключително ценно качество, особено днес, когато все по-рядко млади хора се насочват към академичната кариера. Нейната акуратност по отношение на сроковете за изпълнение на дейностите, към които е поела ангажимент, също заслужава специално отбелязване.

Всичко споменато досега ми дава пълното основание да предложа на уважаемото научно жури да **избере** доц. Надежда Михайлова-Сталянова на академичната длъжност „професор“ в област на висше образование „Хуманитарни

науки“ по професионално направление 2.1. Филология (Български език – Лексикология).

06.07.2023 г.

Подпис: